

<https://doi.org/10.36719/2663-4619/110/45-48>

Fidan Allahverdiyeva

Azərbaycan Dillər Universiteti

<https://orcid.org/0009-0007-0108-1913>

allahverdiyevaf98@gmail.com

Qloballaşma dövründə Azərbaycanda multikulturalizm

Xülasə

Bu məqalədə qloballaşma dövründə Azərbaycanın multikulturalizm siyasətinin inkişafı və bu siyasətin beynəlxalq və daxili təsirləri araşdırılıb. Azərbaycan müxtəlif etnik və dini qrupların bir arada yaşadığı bir ölkə olaraq tarix boyu multikulturalizmi öz milli ənənəsi kimi qorumuş və inkişaf etdirmişdir. Müstəqillik dövründə isə Azərbaycan multikulturalizm siyasətini dövlət siyasətinin vacib bir hissəsi olaraq tətbiq etmiş, müxtəlif etnik və dini icmalar arasında qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlığı təşviq etməyə çalışmışdır. Qloballaşma ilə yanaşı Azərbaycan öz mədəni müxtəlifliyini qorumağa və bu müxtəlifliyi beynəlxalq səviyyədə tanıtmaya davam edir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti həm daxili, həm də beynəlxalq səviyyədə uğurla tətbiq edilir. Dövlət bu siyasəti ilə yalnız etnik və mədəni müxtəlifliyi deyil, həm də dini müxtəlifliyi qorumağa çalışır və müxtəlif dinlər arasında dialoqu təşviq edir.

Azərbaycanın bu sahədəki uğurlu siyasəti ölkənin beynəlxalq əlaqələrində güclü bir mövqe əldə etməsinə, həmçinin dünya miqyasında multikulturalizm təcrübəsini paylaşmasına imkan vermişdir. Nəticədə, Azərbaycan qloballaşma dövründə multikulturalizmin tərəfdarı olan bir dövlət olaraq dünya səhnəsində önəmli bir yer tutur.

Açar sözlər: *Azərbaycan, multikulturalizm, qloballaşma, etnik müxtəliflik, dövlət siyasəti*

Fidan Allahverdiyeva

Azerbaijan University of Languages

<https://orcid.org/0009-0007-0108-1913>

allahverdiyevaf98@gmail.com

Multiculturalism in Azerbaijan in the Era of Globalization

Abstract

In this article, the development of Azerbaijan's multiculturalism policy and the international and domestic effects of this policy in the period of globalization are examined. As a country where different ethnic and religious groups live together, Azerbaijan has preserved and developed multiculturalism as its national tradition throughout history. During the period of independence, Azerbaijan implemented the policy of multiculturalism as an important part of the state policy and tried to promote mutual understanding and cooperation between different ethnic and religious communities. Along with globalization, Azerbaijan continues to protect its cultural diversity and promote this diversity at the international level. Under the leadership of President İlham Aliyev, Azerbaijan's policy of multiculturalism is successfully applied both domestically and internationally. With this policy, the state tries to protect not only ethnic and cultural diversity, but also religious diversity and promotes dialogue between different religions.

Azerbaijan's successful policy in this field has allowed the country to gain a strong position in international relations, as well as to share the experience of multiculturalism on a global scale. As a result, Azerbaijan occupies an important place on the world stage as a state that supports multiculturalism in the era of globalization.

Keywords: *Azerbaijan, multiculturalism, globalization, ethnic diversity, state policy*

Giriş

Qloballaşma dövrü dünyanın müxtəlif bölgələri arasında sosial, iqtisadi və mədəni əlaqələrin getdikcə daha da artdığı və cəmiyyətlərin qarşılıqlı təsir göstərdiyi bir prosesi təmsil edir. Bu, xüsusən müxtəlif mədəniyyətlərin, etnik qrupların və dinlərin bir arada yaşadığı ölkələrdə daha açıq şəkildə hiss olunur. Qloballaşma yeni texnologiyalar, informasiya mübadiləsi və beynəlxalq əməkdaşlıq vasitəsilə sərhədləri aşaraq mədəniyyətlərin və təcrübələrin daha yaxın və qarşılıqlı əlaqəli hala gəlməsini təmin edir. Bu mənada, qloballaşma, müxtəlif mədəniyyətlərin bir arada yaşadığı ölkələrdə həm müsbət, həm də mənfi təsirlər yarada bilər. Lakin bu təsirlərin ən yaxşı şəkildə idarə olunması cəmiyyətin içindəki müxtəlifliyin harmoniyasını qorumaqla mümkündür (Aslanova, 2016, s. 130).

Azərbaycan yerləşdiyi coğrafi mövqe, tarixi və mədəni zənginlikləri ilə çoxsaylı etnik və dini qrupların bir arada yaşadığı nadir ölkələrdən biridir. Bu xüsusiyyət ölkəni mədəni müxtəliflik və multikulturalizm baxımından xüsusilə diqqətə layiq edir. Azərbaycan tarix boyu müxtəlif mədəniyyətlərin, dillərin və dinlərin birləşdiyi, qarşılıqlı əlaqələrin və əməkdaşlığın təşviq olunduğu bir məkanda yerləşmişdir. Bu müxtəliflik Azərbaycanın multikulturalizm siyasətinin təməlini qoyan əsas faktorlar arasında yer alır. Multikulturalizm sadəcə bir dövlətin siyasəti deyil, həm də cəmiyyətin dəyərləri, sosial münasibətləri və mədəni irsinin güclü bir göstəricisidir (Mir-Bağırzadə, 2021, s. 87).

Qloballaşma dövründə Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti daha da aktuallaşmış və dünya səviyyəsində nümunə olaraq göstərilən bir modelə çevrilmişdir. Xüsusilə 21-ci əsrdə qloballaşma ilə paralel olaraq Azərbaycan müxtəlif xalqların və dinlərin bir arada yaşaması üçün əlverişli şərait yaradan bir dövlət kimi özünü təqdim etmişdir. Azərbaycan dövlətinin multikulturalizm siyasəti, xüsusən də müxtəlif mədəniyyətlər arasında dialoq, qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq prinsiplərini önə çıxarır. Bu siyasət həmçinin beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın mədəni müxtəlifliyə verdiyi önəmi və bu sahədəki liderliyini nümayiş etdirir.

Beynəlxalq müstəvidə qloballaşma ilə əlaqəli olaraq Azərbaycan həm siyasi, həm də mədəni baxımdan öz müstəqilliyini qoruyaraq müxtəlif mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsirini təşviq edir. Bu, yalnız dövlətin daxili siyasətinin bir hissəsi olaraq qalmır, həm də beynəlxalq arenada ölkənin həmrəyliyi və mədəni müxtəlifliyini təbliğ etməkdə mühüm bir rol oynayır. Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti, eyni zamanda, qloballaşma dövrünün gətirdiyi yeni çağırışlarla mübarizə aparmağı, həmçinin ölkənin mədəni irsini qorumağı və inkişaf etdirməyi özündə ehtiva edir (Niftiyev, 2015, s. 237).

Tədqiqat

Azərbaycanın multikulturalizmi tarixi və mədəni zənginliklərindən irəli gəlir. Ölkə müxtəlif etnik, dini və mədəni qrupların bir arada yaşadığı bir məkandır. Tarix boyunca Azərbaycanın ərazisində bir çox etnik və dini qruplar birgə yaşamış və qarşılıqlı hörmət əsasında münasibətlər qurmuşdur. Azərbaycanda azərbaycanlılar, ruslar, ermənilər, talışlar, tatarlar, ləzgilər, yahudilər və digər etnik qruplar uzun illər boyu bir arada yaşamış və sosial münasibətlərini qarşılıqlı anlaşma və hörmət üzərində qurmuşlar. Bu, ölkənin multikultural ənənələrini formalaşdırmış və Azərbaycanın tarixində dərin izlər buraxmışdır (Mir-Bağırzadə, 2019, s. 20).

Sovet dövründə də Azərbaycan müxtəlif xalqların birgə yaşadığı bir region kimi tanınırdı. Bu dövrdə Azərbaycanın çoxmillətli və çoxmədəniyyətli yapısı dövlət siyasəti tərəfindən dəstəklənir və müxtəlif etnik və dini qruplar arasında qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq təşviq edilirdi. Müstəqillik dövründə isə Azərbaycan bu zəngin mədəni müxtəlifliyi qorumaqla yanaşı həm də dünya miqyasında multikulturalizm siyasətini daha da inkişaf etdirmək məqsədini güdür (Mədətli, 2018, s. 9).

Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti dövlətin mədəni müxtəlifliyə verdiyi önəmi və bu müxtəlifliyi qorumağa yönəlmiş konkret addımları əhatə edir. Bu siyasət Azərbaycanın daxili və xarici siyasətinin vacib tərkib hissəsi olmuş və müasir dövrdə beynəlxalq arenada Azərbaycanın imicini gücləndirən əsas faktorlardan biri olmuşdur. Dövlətin bu sahədəki fəaliyyəti müxtəlif etnik və dini qrupların bir arada yaşaması üçün şərait yaradır və mədəniyyətlərarası dialoqu təşviq edir (Mir-Bağırzadə, 2018, s. 55).

2009-cu ildən başlayaraq Azərbaycan rəsmi olaraq "Multikulturalizm ili" elan etmiş və bu çərçivədə müxtəlif tədbirlər keçirilməyə başlanmışdır. Bu tədbirlər ölkədəki multikulturalizm ənənələrini möhkəmləndirmək, müxtəlif xalqlar arasında qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlığı artırmaq məqsədini güdür. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın multikulturalizm siyasətini dəstəkləyən və bu sahədəki beynəlxalq təşəbbüsləri təşviq edən bir lider olaraq çıxış etmişdir. Bundan əlavə, Azərbaycan parlamenti və hökuməti etnik və dini qrupların hüquqlarını qorumaq üçün müxtəlif qanunvericilik və sosial siyasətlər həyata keçirmişdir (Qasımova, 2022 s. 14-15).

Qloballaşma dünya miqyasında mədəniyyətlərin daha yaxın və qarşılıqlı əlaqəli olmasına səbəb olmuşdur. Bu, xüsusən də multikulturalizm siyasətini daha da aktuallaşdırmışdır (Əliyeva, 2016, s. 12).

Azərbaycanın beynəlxalq əlaqələrində multikulturalizm mühüm yer tutur. Azərbaycanın qloballaşma dövründə dünyadakı müxtəlif xalqlar və mədəniyyətlərlə əlaqələr qurması, ölkənin multikulturalizm siyasətini daha da inkişaf etdirməsinə imkan vermişdir. Azərbaycan, həmçinin beynəlxalq təşkilatlarda, xüsusən də BMT, UNESCO və digər təşkilatlarda multikulturalizmi təşviq edən və mədəni müxtəlifliyi qoruyan bir dövlət olaraq tanınır. Azərbaycan müxtəlif mədəniyyətlərin, xalqların və dinlərin bir arada yaşamasına şərait yaratmaqla yanaşı, qloballaşmanın gətirdiyi yeni çağırışlara uyğun olaraq, bu müxtəlifliyi qorumağa və inkişaf etdirməyə davam edir. Qloballaşma dövründə Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti həm daxili, həm də beynəlxalq səviyyədə uğurla tətbiq edilir. Dövlətin multikulturalizmi təşviq etməsi, ölkə daxilində etnik və dini qruplar arasında qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlığın möhkəmlənməsinə, beynəlxalq müstəvidə isə Azərbaycanın mədəni müxtəlifliyini və bu sahədəki liderliyini önə çıxarmasına səbəb olmuşdur (Tağıyev, 2017, s. 166).

İnternet, sosial media və beynəlxalq tədbirlər, Azərbaycanın multikultural dəyərlərini dünya ictimaiyyətinə tanımaq üçün geniş platforma təqdim edir. Azərbaycan, bu imkanlardan istifadə edərək, öz multikulturalizm təcrübəsini beynəlxalq səviyyədə paylaşır və dünya miqyasında mədəni müxtəlifliyin təşviqinə töhfə verir.

Qloballaşma mədəniyyətlərarası əlaqələrin genişlənməsinə səbəb olsa da, yerli mədəniyyətlər və multikulturalizm prinsiplərinə müxtəlif çətinliklər yaradır. Bu çətinliklər lokal mədəniyyətlərin qorunmasından tutmuş etnik və dini azlıqların hüquqlarının müdafiəsinə qədər geniş bir spektri əhatə edir (Rzayeva, 2015, s. 56).

Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti isə bu təzyiqlərə qarşı dayanıqlı bir model kimi diqqət çəkir və bu sahədə örnək göstərilən ölkələrdən biridir (Axundova, 2019).

Qloballaşma bəzi hallarda mədəniyyətlərarası anlaşılmazlıqları və gərginlikləri də artırır. Mədəniyyətlərin bir-biri ilə daha çox təmasda olduğu müasir dövrdə, fərqli dəyərlərin və inancların qarşılaşması bəzi cəmiyyətlərdə narazılıqlara səbəb ola bilər. Xüsusilə, multikulturalizm prinsiplərinin tam qəbul edilmədiyi və ya düzgün tətbiq olunmadığı yerlərdə bu vəziyyət daha da dərinləşə bilər (Mamedzade, 2018, s. 77).

Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ölkə daxilində müxtəlif mədəniyyətlər və dinlər arasında dialoqun təşviqi ilə gərginliklərin qarşısını almaq üçün mütəmadi tədbirlər həyata keçirilir. Dövlətin təşəbbüsü ilə keçirilən konfranslar, seminarlar və layihələr müxtəlif qrupların bir araya gəlməsini təmin edir.

Nəticə

Azərbaycanın qloballaşma dövründə tətbiq etdiyi multikulturalizm siyasəti, ölkənin mədəni müxtəlifliyi qorumaq və inkişaf etdirmək məqsədini daşıyır. Dövlətin bu sahədəki uğurlu siyasəti həm daxili, həm də beynəlxalq səviyyədə müxtəlif mədəniyyətlər və dinlər arasında qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlığı təşviq edir. Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti ölkənin sosial, mədəni və siyasi sabitliyini gücləndirir və dünyada Azərbaycanın bu sahədəki liderliyini nümayiş etdirir.

Azərbaycanda multikulturalizmin ən əhəmiyyətli tərkib hissələrindən biri dinlərarası dialoqdur. Azərbaycanın müxtəlif dini qruplar arasında qarşılıqlı hörmət və dialoq yaratmaqla dinlərarası əlaqələri gücləndirən bir siyasət yürütməsi xüsusilə əhəmiyyətlidir. Azərbaycan həm müsəlman,

həm də xristian və yahudi icmalarının birgə yaşadığı bir ölkə olaraq müxtəlif dinlər arasında qarşılıqlı anlaşma və barışın təmin edilməsi sahəsində nümunə göstərən bir dövlət olaraq tanınır.

Ədəbiyyat

1. Axundova, S. (2019, 20 Aprel). Azərbaycan multikulturalizm və tolerantlığın mərkəzidir. Azərbaycan müəllimi,.
2. Aslanova, R. (2016). "Qloballaşma və mədəni müxtəliflik". Bakı: "Elm" nəşriyyatı, 339.
3. Əliyeva, S. (2016, 22 noyabr). Azərbaycan multikulturalizm modelinin global perspektivləri, Palitra, 12.
4. Qasimova, N. V. (2022). Multikulturalizm və milli kimlik münasibətlərinin fəlsəfi aspektləri. Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın Avtoreferatı. Bakı, 28.
5. Mədətli, E. Y. (2018, 10 iyul). Birgəyaşayış fəlsəfəsi və milli kimlik. Respublika, 9.
6. Mir-Bağırzadə, S. A. (2021). Multikulturalizmə giriş. Dərslik. Bakı, 120.
7. Mamedzade, I. (2018). Filosofiya o sovremennosti, istorii i kul'ture (O konturakh istoriko-kul'turnoy epistomologii) Baku: Izdatel'stvo «Elm və təhsil», 224.
8. Mir-Bagirzade S. (2018). Sovremennyy Azerbaydzhan v kontekste Vostoka i Zapada i multikul'turalizm Baku,: Fond Razvitiya nauki pri prezidente Azerbaydzhanskoy respubliki, 168.
9. Mir-Bagirzade, S. A. (2019). Ocherki po teorii i istorii kul'tury Azerbaydzhana, Baku, -NANA, 272.
10. Niftiyev, N. (2015). Azərbaycanda birgəyaşayış və multikulturalizm. Bakı: MTL, 408.
11. Tağıyev, Ə. M. (2017). Milli kimlik və multikultural proseslər. Bakı: Gənclik, 204.
12. Rzayeva, P. O. (2015). Postmodern i mul'tikul'turalizm: mezhdistsiplinarnyy diskurs. Nauchnaya monografiya. Baku: Elm i Taxsil, 300.

Daxil oldu: 30.10.2024

Baxışa göndərildi: 26.11.2024

Təsdiq edildi: 29.12.2024

Çap olundu: 22.01.2025